



**Plan strategiczny
dla Projektu
„Małopolska.
Kultura Wrażliwa”
na lata 2023–2025**



MAŁOPOLSKA KULTURA WRAŻLIWA

Małopolska. Kultura wrażliwa
dążymy do zwiększenia obecności osób
z niepełnosprawnościami w instytucjach kultury.
Wspieramy instytucje w udostępnianiu ich oferty
kulturalnej dla każdej zainteresowanej osoby.
Z pomocą ekspertów doradzamy, szkolimy
i promujemy dobre praktyki.

**Projekt został zainicjowany przez Zarząd
Województwa Małopolskiego w 2016
roku. Działania prowadzone są przez
Małopolski Instytut Kultury w Krakowie,
we współpracy z Departamentem Kultury,
Dziedzictwa Narodowego i Promocji Urzędu
Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.
W projekcie udział biorą instytucje kultury
Województwa Małopolskiego oraz partnerskie
organizacje pozarządowe.**

www.kulturawrazliwa.pl

**Plan strategiczny
dla Projektu
„Małopolska.
Kultura Wrażliwa”
na lata 2023–2025**

SŁOWNICZEK:

AzRP – artystki i artyści z różnymi potrzebami

IK – instytucja kultury

IKWM – instytucje kultury województwa małopolskiego

KD – koordynatorki i koordynatorzy dostępności

MKW – „Małopolska. Kultura Wrażliwa”

OzRP – osoby z różnymi potrzebami

PzRP – pracownice i pracownicy z różnymi potrzebami

O projekcie

Projekt „Małopolska. Kultura Wrażliwa” (MKW) został zainicjowany przez Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego pod koniec 2016 roku, pierwsza pilotażowa edycja odbyła się w roku kolejnym. Od samego początku Projekt jest realizowany w ścisłej współpracy z Małopolskim Instytutem Kultury w Krakowie (MIK), który pełni rolę realizatora bezpośredniego. Do udziału w Projekcie zostały zaproszone 23 instytucje kultury województwa małopolskiego (IKWM). W ramach projektu przyjęto także szereg nowatorskich założeń dla sektora publicznego.

Wyjątkowe było organiczne włączenie strony społecznej. W Małopolskim Instytucie Kultury w Krakowie rozwijamy **relacyjne rozumienie kultury**: kultura jako sposób życia człowieka, w relacji ze sobą i innymi ludźmi oraz otoczeniem¹. Bycie w relacji to ciągła refleksja i gotowość do zmiany, uczenia się od innych, umiejętność wspólnego tworzenia działań i dzielenia się efektami. Dlatego uznajemy, że instytucja kultury (IK) powinna być zakorzeniona w lokalnej społeczności, wsłuchiwać się w jej potrzeby i dla niej pracować. Założenie to zaowocowało rekomendacją, by każda IK budowała relacje z osobami z różnymi potrzebami (OzRP) i organizacjami je reprezentującymi we własnym, lokalnym środowisku.

Dla budowania relacji z drugim człowiekiem – takim, jakim jest, bez zmieniania go – konieczne jest **„otwarcie się na różnice”**. Korzystanie z dóbr kultury należy do podstawowych praw człowieka – w toku realizacji projektu jasne stało się, że dotychczasowe uznanie za grupę docelową pracowników i pracownic IK okazało się niewystarczające. Przedstawiciele strony społecznej podkreślali, że prowadzenie działań wdrażających dostępność jest przede wszystkim obietnicą złożoną „człowiekowi” – odbiorcy, który potrzebuje i ma prawo do równego dostępu do kultury.

„Człowiek jest najważniejszy” to zwrot, na który nacisk kładą organizacje pozarządowe. Podkreśla on fakt, że celem dostępności nie jest wdrożenie przepisu czy wykonanie wskaźników, ale człowiek, który ma z nich korzystać. Zwraca się w nim uwagę na indywidualne i różnorodne potrzeby osób będących uczestnikami działań organizowanych przez IK, które czasem trudno zaspokoić jednym, standardowym rozwiązaniem.

1. Por. M. Krajewski, *W kierunku relacyjnej koncepcji uczestnictwa w kulturze*, str. 34, <https://www.czasopisma.pan.pl/dlibra/publication/100706/edition/86726/content/w-kierunku-relacyjnej-koncepcji-uczestnictwa-w-kulturze-toward-a-relational-theory-of-cultural-participation-marek-krajewski>

W trakcie realizacji projektu dostrzeżono, jak wielkie znaczenie we wdrażaniu dostępności ma sposób **postrzegania osób z niepełnosprawnościami przez społeczeństwo**. Dlatego wraz z działaniami na rzecz dostępności uznano, że konieczna jest praca nad zmianą sposobu myślenia wśród wszystkich zaangażowanych w pracę na rzecz IK poprzez odpowiedzialną politykę edukacyjną, wpływającą na te postawy.

Najczęściej o osobach z niepełnosprawnościami myśli się w sposób „li-tościwy” (*charity model*²), oparty o przekonanie, że osoby z niepełnosprawnościami są niedoskonałe, z deficytem, defektem – ta postawa widoczna jest również w języku, w określeniach takich jak: inwalida, kaleka, osoba z defektem. W projekcie „Małopolska. Kultura Wrażliwa” zwrócono w związku z tym uwagę na język, jakim posługują się IK. Usunięto wartościujące pojęcia z cenników i informacji publicznych wywieszonych w przestrzeniach muzeów czy umieszczonych na stronach internetowych. Przeprowadzono również serię szkoleń dla pracowników i pracownic IK w zakresie umiejętności angażowania w działania danej IK różnorodnych grup.

Myśląc o dostępności, osoby zajmujące się jej wdrażaniem skupiają się na modelu socjalnym, który opiera się na założeniu, że funkcjonujemy w systemie pełnym ograniczeń – i te ograniczenia należy usunąć. Nie zwraca on jednak uwagi na potrzeby ludzi, uczestników tego procesu. Projekt MKW kładzie nacisk na „human rights model”, a więc dostrzeżenie podmiotowości osób z niepełnosprawnościami jako podstawie do równego traktowania.

Działania projektowe opierają się także na sposobie myślenia nazwanym „creative case for disability”, który dostrzega w osobach z niepełnosprawnościami twórców, artystów, pracowników sektora kultury. Stał się on inspiracją do świadomego i długofalowego prowadzenia działań projektowych. Działania te polegają na zmianie postaw pracownic i pracowników IK oraz odbiorców i uczestników działań prowadzonych przez IK i zacierają w kierunku doprowadzenia do trwałej zmiany społecznej: wpłynięcie na lokalne społeczności.

Zgodnie z przyjętym modelem, w którym projekt stopniowo się rozwija, wzmacniając podmiotowe koncepcje postaw wobec osób z niepełnosprawnościami, w 2022 roku działania projektowe szukają rozwiązań dla zatrudniania osób z niepełnosprawnościami w IK. Promują także obecność osób z niepełnosprawnościami jako artystów i twórców w IK.

2. Postawy i ich angielskie nazwy zaczerpnięto z wykładu dyrektora Arts & Disability for EU w British Council oraz projektu Europe Beyond Access Bena Evansa, wygłoszonego podczas spotkania „Dźwigacze Kultury” w 2018 roku, który został zorganizowany przez Krakowskie Biuro Festiwalowe.

Wątki te zostały także dostrzeżone na poziomie Unii Europejskiej. W 2019 roku projekt „Małopolska. Kultura Wrażliwa” uzyskał wyróżnienie wśród trzech najlepszych Europejskich Projektów Administracji Publicznej (EPSA) w Maastricht.

Ogromne znaczenie dla rozwoju działań w zakresie dostępności, w tym dla prowadzonych w projekcie działań, miały dwie ustawy dotyczące dostępności przestrzeni publicznych dla osób z niepełnosprawnościami: ustawa o zapewnieniu dostępności osób ze szczególnymi potrzebami³ oraz ustawa o dostępności cyfrowej⁴. Od 2019 wyznaczają one konkretne ramy prawne instytucjom publicznym w zakresie realizowania działań ułatwiających dostęp dla osób ze szczególnymi potrzebami. Dzięki realizowaniu zadań w projekcie MKW, IKWM są przygotowane do planowania i wdrażania dostępności.

3. Dz.U.2019 poz.1696.

4. Dz.U.2019 poz. 848.

2. Zakładany efekt projektu

Dostępność IKWM dla osób z różnymi potrzebami to przemyślany i zaplanowany proces szerokiego włączania różnych grup uczestników działań kulturalnych. IK posiadają organizacyjne i merytoryczne kompetencje do realizowania prawa każdego człowieka do równego dostępu, korzystania i tworzenia dóbr kultury.

3. Wartości, które realizuje projekt „Małopolska. Kultura Wrażliwa”:

PODMIOTOWOŚĆ OSÓB Z RÓŻNYMI POTRZEBAMI

- otwartość na różnice: promocja działań otwierających na różne potrzeby uczestników działań w IK⁵;
- społeczny charakter IK: partycypacja i współpraca ze społecznością lokalną – promocja działań na rzecz rozwoju otoczenia IK;
- dostępność przestrzeni publicznej: interpretowanie i wyjaśnianie przepisów prawa i promowanie najlepszych praktyk w ich realizacji.

4. Kierunki działań Projektu oparte na wartościach:

PODMIOTOWOŚĆ OSÓB Z RÓŻNYMI POTRZEBAMI

- koncentracja na współpracy z ekspertami w dziedzinie włączania osób z różnymi potrzebami (OzRP) jako pracownic i pracowników IK, dzięki temu zwiększona zostanie efektywność i świadomość u osób odpowiedzialnych za rekrutację, podejmujących decyzję etc.;
- organizowanie warsztatów artystycznych dla artystów z różnymi potrzebami (AzRP), czego efektem byłoby zaprezentowanie swojej twórczości przed publicznością w zaprzyjaźnionych IK (promowanie twórczości, działań artystycznych AzRP). Poprzez te działania chcemy dać im możliwość wykazania się oraz szansę na bezstresową współpracę w obszarze kultury. Ta forma również będzie miała charakter uświadamiający dla

5. Por. Krajowy Plan Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022–2030; <https://www.gov.pl/web/rownetraktowanie/krajowy-program-dzialan-na-rzecz-rownego-traktowania>

pracowników IK, pokazując, że obawy przed współpracą nie mają żadnych podstaw;

- wspieranie organizacji konkursów, stypendiów twórczych dla AzRP; szukanie partnerów i sponsorów dla tej inicjatywy;
- edukowanie pracodawców danej IK czy osób odpowiedzialnych za rekrutację poprzez warsztaty z zakresu content marketingu, budowania inkluzywnej oferty, odpowiedniego miejsca pracy, wrażliwości, świadomości wśród pracodawców odnośnie do potrzeb pracowników z różnymi potrzebami (PzRP);
- współpraca z uczelniami wyższymi, także artystycznymi, w zakresie promocji twórczości osób z niepełnosprawnościami.

OTWARCI NA RÓŻNICE

- organizowanie webinarów, spotkań i warsztatów na temat inkluzywności, otwartości, empatii i wspierania działań ze współudziałem mniejszości, zgodnie z przyjętą przez Radę Ministrów uchwałą w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2022–2030;
- organizowanie szkoleń i webinarów o radzeniu sobie w sytuacjach kryzysowych;
- praca na rzecz otwartości jako kluczowej wartości etycznej dla pracowników i pracownic IK;
- rzecznictwo otwartości i dostępności w organach administracji publicznej i IKWM.

SPOŁECZNY CHARAKTER IK – PARTYCYPACJA I WSPÓŁPRACA ZE SPOŁECZNOŚCIĄ LOKALNĄ

- powołanie zespołu ekspertów, w skład którego wejdą OzRP: z niepełnosprawnością wzroku, z niepełnosprawnością słuchu, z niepełnosprawnością ruchu, z niepełnosprawnością intelektualną oraz odpowiedzialne za projektowanie uniwersalnych działań i za dostosowanie do potrzeb OzRP, tj. osób starszych, osób mających dzieci, osób o różnych wrażliwościach etc.;
- wspieranie koordynatorów dostępności (KD) w IKWM w tworzeniu stałych grup z różnymi potrzebami do współpracy/udziału w procesie konsultacyjnym;

- rozszerzanie swoich działań na obszary gmin wiejskich i ościennych (poza większymi skupiskami miejskimi) – budowanie sieci wsparcia dla KD z wiejskich i ościennych gmin.

DOSTĘPNOŚĆ PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

- interpretowanie przepisów prawa i pokazanie najlepszych praktyk poprzez szczegółowe omówienie przepisów prawa;
- realizacja corocznych szkoleń uświadamiających na temat OzRP (szkoleń z pierwszego kontaktu) dla pracowników IK;
- organizowanie warsztatów z prowadzenia kompleksowych audytów dostępnościowych w IK – opisywanie rekomendacji, tworzenie zmian dostępności pod kątem architektonicznym, informacyjno-komunikacyjnym i cyfrowym.

5. Sposoby realizacji działań

- wykorzystanie zasobów online i stacjonarnych, w tym:
 - webinaria online i stacjonarne dla wszystkich zainteresowanych odbiorców – webinaria te zazwyczaj są tłumaczone na polski język migowy (PJM), nagrywane i zapisane na stronach internetowych: MIK i Projektu MKW,
 - warsztaty online i stacjonarne dla wszystkich zainteresowanych odbiorców oraz dla KD i osób odpowiedzialnych za wdrażanie polityki równego dostępu do kultury,
 - publikacje będące zwięźczeniem całorocznych działań realizowanych w ramach MKW,
 - wydarzenia, podczas których każdy może wymienić się własnymi doświadczeniami, programy wsparcia pilotażowego;
- wykorzystanie pracowników MIK i ich kompetencji;
- współpraca i zaangażowanie zasobów merytorycznych partnerów, w tym organizacji pozarządowych, instytucji kultury, organów administracji publicznej.

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego jako inicjator Projektu będzie planować przeprowadzenie takich działań, jak:

1. organizacja konkursu dla organizacji pozarządowych,
2. fundacja stypendiów twórczych dla AzRP,
3. promowanie twórczości A/OzRP.

Dodatkowo, wspólnie z inicjatorem Projektu, będziemy starać się o wprowadzenie następujących działań:

1. przywrócenie obowiązków stawiania celów dostępnościowych w danej instytucji i realizacja tych celów,
2. przywrócenie zespołu ekspertów jako formy wsparcia w realizowaniu celów dostępnościowych,
3. zwiększenie budżetu na wsparcie indywidualne dla IK z zakresu dostępności cyfrowej, informacyjno-komunikacyjnej i architektonicznej.

6. Proces tworzenia strategii

Strategia projektu „Małopolska. Kultura Wrażliwa” na lata 2023–2025 została skonsultowana z OzRP oraz z organizacjami pozarządowymi, które reprezentują ich interesy. Udzielono głosu OzRP i dano im możliwość kreowania kierunku rozwoju projektu zgodnie z ideą partycypacji społecznej, który pozwolił projektowi rozwinąć się na tak dużą skalę.

Dlatego skorzystano z pomocy tzw. Grupy Rekomendacyjnej, która wspiera projekt od 2017 roku. Obecnie w jej skład wchodzi osiem organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z różnymi potrzebami:

- Fundacja Migawka,
- Fundacja Siódmy Zmysł,
- Stowarzyszenie Dobrze,
- Fundacja Leżę i pracuję,
- Fundacja Brak Barrier,
- Fundacja British Council,

- Fundacja Kultury Bez Barrier,
- Fundacja Między Uszami.

Ponadto strategia została stworzona również z osobami, które w przeszłości podejmowały decyzje o kierunku działań projektowych i prowadziły poszczególne działania oraz z 22 instytucjami kultury jako partnerami. Ostateczna wersja strategii została uzgodniona z zespołem Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego jako inicjatorem Projektu.



INSTYTUCJA KULTURY
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO



Realizacja raportu:

Małopolski Instytut Kultury w Krakowie

ul. 28 Lipca 1943 17C

30-233 Kraków

tel. 12 422 18 84

www.mik.krakow.pl

Dyrektorka: **Joanna Orlik**

©Małopolski Instytut Kultury w Krakowie, Kraków

